

Reşid Paşa'nın en çok dikkat çeken özelliklerinden biri Tanzimat Fermanı'nın ilânını sağlamış olmasıdır. Bu önemli işin sorumluluğunu, toplanan bir genel mecliste fermana esas teşkil etmek üzere kabul edilen metnin altında imzası bulunan otuz sekiz devlet ricâliyle paylaşmış olmasını (Baysun, *Tanzimat I*, s. 709), kabul edilen ve dolayısıyla ilân edilen metnin bizzat padişahın ve iştirak eden ricâlin yeminli onayından geçtiğini dikkate almak gerekir. Ancak bu husus kendisinin fermanın ilânındaki etkin rolünü ve önemini azaltmaz. Bununla beraber Tanzimat'a giden yola II. Mahmud devrinin son dönemlerinde girildiği, "Tanzîmât-ı Hayriyye" binasının temelini II. Mahmud devrinde kurulduğu (Lutfî, VI, 36) gözden kaçırılmamalıdır. Mustafa Reşid Paşa'nın o sırada sadrazam bulunan Koca Hüseyin Paşa ve çevresindekilerin samimi olmayan tutumlarına karşı direnmesi fermanın ilânı kadar uygulanmasıyla ilgili girişimlere damgasını vurmuş, kendisini haklı olarak öne çıkarmıştır. Tanzimat'ın, devlet ricâlinin önemli bir kısmı tarafından Mısır meselesinin arzettiği sıkışıklıktan kurtulmanın bir çaresi olarak görülmesi, benimsenmesindeki samimiyetsizliğin ve uygulanmasındaki istikrarsızlığın sebebini oluşturacaktır. Aynı zamanda Reşid Paşa'nın uğradığı aziller sebebiyle de hızını ve özünü giderek kaybedecektir. Bu anlamda daha sonraları Reşid Paşa'nın "medeniyet peygamberi, sultana haddini bildiren kanun adamı" gibi sıfatlarla takdim edilmesi, Genç Osmanlılar'dan Jön Türkler'e kadar uzanan zaman dilimi içindeki siyasî söylemlerdendir. Bu dönemlerde reformculuğu itibarıyla II. Mahmud'dan üstün gösterilmeye çalışılması ise abartıdan başka bir şey değildir.